

LBRIS

We know
books

KRISTIN HARMEL

**CARTEA
COPILOR
PIERDUȚI**

Traducere din limba engleză și note
MIHAELA MAGDALENA DUMITRU

LITERA
București

Capitolul 1

Mai 2005

Este sâmbătă dimineață, iar eu sunt pe la jumătatea turei mele la Biblioteca Publică Winter Park atunci când o văd.

Cartea pe care mi-au căzut ochii ultima dată, în urmă cu șase decenii.

Cartea despre care credeam că a dispărut pentru totdeauna.

Cartea care a însemnat totul pentru mine.

Mă privește dintr-o fotografie din *New York Times*, pe care cineva l-a lăsat deschis pe ghișeul unde se returnează cărțile. Lumea se cufundă în tăcere când mă întind spre ziar, iar mâna îmi tremură la fel de tare ca ultima dată când am atins această carte.

– Nu este posibil, șoptesc eu.

Mă uit la fotografie. Din ea mă privește un bărbat în jur de șaptezeci de ani, cu părul subțire și alb ca neaua și cu ochi ca de broască, ascunși în spatele lentilelor bulbucate.

„La șaizeci de ani de la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, un bibliotecar german încearcă să returneze cărțile furate proprietarilor lor de drept“, scrie în ziar, iar mie îmi vine să îi strig bărbatului din imagine că *eu* sunt proprietarul de drept al cărții pe care o ține în mâini, volumul decolorat și legat în piele, cu colțul din dreapta jos jupuit și cotor aurit, pe care este scris titlul *Epitres*

et Evangelies. Îmi aparține mie – și lui Rémy, un bărbat care a murit cu multă vreme în urmă, un bărbat la care am jurat după război să nu mă mai gândesc.

Dar a fost prezent în gândurile mele în această săptămână, în ciuda voinței mele. Măine, 8 mai, lumea va sărbători a șazecea aniversare a Zilei Victoriei în Europa. Îmi este imposibil, cu toate aceste tinere prezentatoare de știri care vorbesc cu mare solemnitate despre război, de parcă ar putea vreodată să îl înțeleagă, să nu mă gândesc la Rémy, să nu mă gândesc la timpul petrecut împreună atunci, să nu mă gândesc la oamenii pe care i-am salvat și la felul cum s-a sfârșit totul. Deși fiul meu îmi spune că este o binecuvântare să am o minte atât de ageră la vârsta mea înaintată, așa cum se întâmplă cu toate binecuvântările, și aceasta vine la pachet cu neajunsuri.

În majoritatea zilelor, nu îmi doresc decât să uit.

Clipesc ca să alung amintirea nepoftită a lui Rémy și îmi reîntorc atenția la articol. Omul din imagine este Otto Kühn, bibliotecar la Zentral-und Landesbibliothek din Berlin, care și-a asumat misiunea de a returna cărțile furate de naziști. Se pare că există peste un milion de asemenea cărți numai în colecțiile bibliotecii sale, dar cea pe care o ține în mână în fotografie – cartea *mea* – este cea despre care spune că îl ține treaz noaptea.

– Acest text religios, i-a spus Kühn reporterului, este preferatul meu între multele mistere care ne ocupă rafturile. Publicată la Paris în 1732, este o carte foarte rară, dar altceva o face să fie extraordinară. Este unică pentru că înăuntrul ei găsim o enigmă greu de descifrat: un fel de cod. Cui i-a aparținut? Ce înseamnă acest cod? Cum a ajuns în posesia germanilor, în vremea războiului? Acestea sunt întrebările care îmi bântuie gândurile.

Simt lacrimi în ochi, lacrimi care nu au ce căuta aici. Le șterg, furișă că mă dovedesc și acum la fel de emotivă, după toți acești ani.

– Ce plăcut trebuie să fie, zic eu încet către fotografia lui Kühn, să fii bântuit de întrebări, și nu de stafii.

– Hmm, doamnă Abrams? Vorbiți cu ziarul?

Vocea lui Jenny Fish, asistenta directorului bibliotecii, mă smulge din ceața amintirilor. Este genul care se plânge în legătură cu orice – și pare că îi face plăcere să sugereze la fiecare pas că, întrucât am optzeci și șase de ani, aș face bine să mă gândesc cât mai curând la pensionare. Îmi aruncă mereu ochete suspicioase, ca și cum nu i-ar veni să creadă că la vârsta mea mai vreau să lucrez aici.

Nu înțelege ce înseamnă să iubești cărțile cu atâta pasiune, încât să simți că mori fără ele, că nu mai poți respira, că nu mai poți exista. Îmi este imposibil să pricep, de fapt, de ce s-a făcut bibliotecară.

– Chiar așa, Jenny, răspund eu, fără să ridic capul.

– Da, bine, atunci probabil nu ar trebui să o faceți în fața vizitatorilor, zice ea fără nici o urmă de ironie. Ar putea crede că sunteți senilă.

Nu are simțul umorului.

– Îți mulțumesc, Jenny. Sfaturile tale sunt întotdeauna utile.

Ea dă din cap, solemnă. Se pare că este dincolo de puterea ei de înțelegere că cineva care arată ca mine – minionă, cu părul alb, cu înfățișare de bunicuță – ar fi capabilă de sarcasm.

Dar astăzi nu am timp pentru ea. Nu mă pot gândi decât la carte. Cartea care conține atâtea secrete. Cartea care mi-a fost luată înainte de a descoperi dacă cuprindea răspunsul de care aveam disperată nevoie.

Iar acum, la depărtare de numai un drum cu avionul, se află omul care deține cheia ce va deschide totul.

– Să îndrăznesc? murmur eu, privind fotografia lui Otto Kühn.

Îmi răspund la propria întrebare înainte să mi se strecoare în doiala în minte. Trebuie. Le-o datorez copiilor.

– Doamnă Abrams?

Este tot Jenny, care mi se adresează pe numele de familie, deși i-am spus de o mie de ori să îmi spună Eva, la fel cum li se adresează celorlalte bibliotecare, pe numele de botez. Dar, vai, pentru ea nu sunt altceva decât o bătrânică. Recompensa, după ce ai traversat deceniile în pas de marș, este un proces treptat de ștergere.

– Da, Jenny? ridic eu privirea într-un final.

– Nu credeți că ar fi bine să vă duceți acasă? Bănuiesc că o spune așteptând să refuz. Zâmbește arogantă, convinsă că și-a impus superioritatea. Să vă adunați un pic?

De aceea îmi face mare plăcere să o privesc în ochi, să zâmbesc și să spun:

– Da, Jenny, îți mulțumesc foarte mult. Cred că așa voi face.

Iau ziarul și plec.

De cum ajung acasă – un bungalou primitiv, la numai cinci minute de mers pe jos de bibliotecă – deschid calculatorul.

Da, am un calculator. Și încă o dată, da, știu cum să îl folosesc. Fiul meu, Ben, are prostul obicei de a silabisi termenii din domeniul informaticii în prezența mea – *in-ter-ne-tul* și *e-mail-ul* – ca și cum conceptul de tehnologie ar fi prea dificil de priceput pentru mine. Presupun că nu îl pot învinui, cel puțin nu în totalitate. Când s-a născut Ben, războiul se terminase de opt ani, iar eu lăsasem în urmă Franța și persoana care fusesem altădată. Ben nu m-a cunoscut decât în rolul meu de bibliotecară și gospodină, care uneori greșea pronunția cuvintelor în engleză.

Undeva, de-a lungul timpului, și-a băgat în cap ideea că sunt o ființă simplă. Ce ar spune dacă ar ști adevărul?

Este vina mea că nu i-am spus niciodată, că nu am corectat niciodată greșeala. Dar când te obișnuiești cu traiul tihnit, ascuns în carapacea ta, este foarte greu să te mai ridici și să spui: „De fapt, oameni buni, *iată* cine sunt eu în realitate“.

Poate că mi-a fost teamă și de faptul că tatăl lui Ben, soțul meu, Louis, m-ar părăsi dacă și-ar da seama că sunt diferită de persoana pe care l-am lăsat să o vadă. Oricum m-a părăsit – cancer pancreatic, în urmă cu un deceniu – și, cu toate că mi-a lipsit tovărășia lui, am ajuns la strania înțelegere că probabil m-aș fi descurcat fără el mult mai devreme.

Intru pe site-ul Delta¹ – din obișnuință, presupun, căci Louis călătorea adesea în scop profesional și făcea parte din programul de

¹ Delta Air Lines, Inc. este o mare companie aeriană americană cu sediul în Atlanta, Georgia.

loialitate al companiei aviatice. Prețurile sunt exorbitante, dar am destui bani puși deoparte. Este aproape ora prânzului, primul avion pleacă peste trei ore, iar un altul pleacă diseară la 9.35, face escală la Amsterdam mâine și aterizează la Berlin la 3.40 după-amiară. Apăs butonul mouse-ului fără să mai întârzi și îmi rezerv un bilet la cel de-al doilea zbor. Este de-a dreptul poetică ideea că voi ajunge la Berlin la exact șaiszeci de ani după ziua în care germanii au semnat actul de predare necondiționată în fața Aliaților, chiar în acest oraș.

Simt cum mă trece un fior și nu știu dacă este teamă sau emoție.

Am de făcut bagaje, dar înainte de asta trebuie să îl sun pe Ben. Nu va înțelege, dar poate că a venit în sfârșit timpul să afle că mama lui nu este persoana pe care credea că o cunoaște.

Capitolul 2

Iulie 1942

Cerul de deasupra Bibliotecii Sorbonne, aflată în arondismentul al cincilea al Parisului, era cenușiu și încărcat de ploaie, iar aerul era dens și greu. Eva Traube stătea în fața intrării principale, bles-temând umiditatea din aer. Știa, chiar fără să se uite în oglindă, că părul ei negru, care îi ajungea până la umeri, își dublase deja volumul, făcând-o să semene cu o ciupercă. Nu că ar fi contat; singurul lucru pe care îl observau ceilalți la ea era steaua galbenă, cu șase colțuri, cusută pe partea stângă a sacoului tricotat. Steaua aceasta ștergea toate celelalte fațete ale ei care contau – identitatea ei de fiică, de prietenă, de anglofilă care lucra pentru a-și obține doctoratul în literatură engleză.

Pentru mulți oameni din Paris, ea nu mai era acum decât o evreică.

S-a cutremurat, traversată de un fior rece neașteptat. Cerul părea a prevesti ceva rău, ca și cum ar fi știut un lucru pe care ea nu îl știa. Umbrele aruncate de norii ce se adunau păreau întruparea fizică a întunericului ce se lăsase peste oraș.

„Curaj“, i-ar spune tatăl ei, într-o franceză încă neșlefuită, cu urme ale accentului polonez. „Înveselește-te. Germanii nu ne pot supăra decât dacă le permitem să ne supere.“

Dar optimismul lui era nerealist. Germanii aveau libertatea absolută de a-i deranja pe evreii francezi oricând doreau, indiferent dacă părinții Evei le-o permiteau sau nu.

S-a uitat încă o dată spre cer, cântărind opțiunile. Avusese de gând să meargă pe jos spre casă, pentru a evita metrour și noile regulamente – evreii nu mai aveau voie să urce decât în ultimul vagon, nădușitor și neaerisit –, dar dacă se rupeau cerurile, poate că ar fi mai la adăpost sub pământ.

– Ah, *mon petit rat de bibliothèque*.

O voce gravă, venită din spatele Evei, a smuls-o din gândurile ei. A înțeles cine este înainte de a se întoarce, căci era singura persoană care o alinta spunându-i „șoricelul meu de bibliotecă“.

– *Bonjour*, Joseph, a zis ea bătoasă.

Simțea cum îi urcă căldura în obraji și se simțea rușinată de atracția pe care o simțea față de el. Joseph Pelletier era unul dintre puținii studenți de la secția de engleză care purtau steaua galbenă – deși, spre deosebire de ea, era numai pe jumătate evreu și neprac-ticant. Era înalt, avea umeri lați, părul des și negru, iar ochii de un albastru-deschis. Arăta ca o vedetă de cinema, o părere pe care știa bine că o împărtășeau multe fete din secția ei – chiar și catolicele, ale căror părinți nu ar permite niciodată ca fiicele lor să fie curtate de un evreu. Nu că Joseph ar fi părut genul care curtează o femeie. Era mai degrabă bărbatul care te seduce într-un cotlon întunecat al bibliotecii, iar apoi te părăsește mai mult leșinată.

– Pari foarte gânditoare, micuțo, a zis el, aruncându-i un zâmbet și sărutând-o pe ambii obraji în semn de salut.

Mama lui o cunoștea pe mama ei dinainte de nașterea Evei, iar el avea un fel aparte de a o face să simtă că era și acum copila care fusese atunci când îl cunoscuse, deși avea deja douăzeci și trei de ani, cu trei ani mai puțin decât el.

– Mă întrebam numai dacă va începe ploaia, a răspuns ea, îndepărtându-se un pas, înainte ca el să remarce că atingerea o făcuse să roșească.

– Eva. Felul în care i-a pronunțat numele i-a făcut inima să bată mai tare. Când a îndrăznit să îl privească din nou, ochii lui aveau ceva neliniștitor. Am venit să te caut.

– Pentru ce?

Timp de o fracțiune de secundă, a sperat că el va spune „Ca să te invit la cină“. Dar speranța ei era ridicolă. Și oricum, unde s-ar duce? Totul era închis pentru cei care purtau steaua.

Joseph s-a aplecat spre ea.

– Ca să te avertizez. Sunt zvonuri că se pregătește ceva. Un raid de proporții, înainte de ziua de vineri. Respirația lui caldă îi gâdila urechea. Au pe listă douăzeci de mii de evrei născuți în afara Franței.

– Douăzeci de mii? Este imposibil.

– Imposibil? Deloc. Prietenii mei au surse de încredere.

– Prietenii tăi?

Ochii li s-au întâlnit. Desigur, auzise despre mișcarea de Rezistență, despre cei care activau în clandestinitate aici, în Paris, pentru a submina activitatea naziștilor. Oare asta voia să spună? Cine altcineva ar putea ști un asemenea lucru?

– De unde știi că au dreptate?

– De unde știi tu că nu au? Ca măsură de precauție, cred că ar fi mai bine ca tu și părinții tăi să vă ascundeți în următoarele câteva zile.

– Să ne ascundem?

Tatăl ei repara mașini de scris, mama ei lucra cu jumătate de normă pe post de croitoreasă. Abia își permiteau să plătească chirie, ce să mai vorbim despre o ascunzătoare.

– Ne-am putea caza la Ritz, ce crezi?

– Nu este de glumă, Eva.

– Îmi displac nemții la fel de mult cum îți displac și ție, Joseph, dar douăzeci de mii de oameni? Nu, nu cred.

– Ai grijă, micuțo.

În clipa aceea, cerurile s-au deschis. Joseph a dispărut în marea de umbrele care înfloreau pe trotuarul flancat de fântâni arteziene.

Eva a înjurat în șoaptă. Picăturile de ploaie bombardau trotuarul, făcându-l lucios ca uleiul în lumina slabă a după-amiezii târzii, iar când a coborât în goană scările repezindu-se spre rue des

Écoles, s-a udat până la piele într-o clipită. A încercat să își tragă sacoul peste cap, pentru a se feri de ploaia torențială, dar asta nu a făcut decât ca steaua, mare cât palma ei, să devină și mai vizibilă.

– Evreică puturoasă, a murmurat un bărbat care a trecut pe lângă ea, cu fața ascunsă de umbrelă.

Nu, Eva nu va merge cu metrourul astăzi. A răsuflat adânc și a pornit în fugă spre râu, spre înălțimea catedralei Notre-Dame, spre casă.

– Cum a fost la bibliotecă astăzi?

Tatăl Evei stătea în capul mesei lor mici, în vreme ce mama ei, cu părul acoperit de o batistă decolorată și trupul vânjos îmbrăcat într-o rochie jerpelită din bumbac, turna cu polonicul o supă apoasă din cartofi în farfuria lui, apoi într-a Evei. Toți trei fuseseră prinși de ploaia de vară, iar acum hainele erau atârinate la uscat în fața ferestrei deschise, iar stelele galbene îi priveau tăcute, ca niște soldaței aliniați la raport.

– A fost bine.

Eva a așteptat-o pe mama ei să se așeze înainte de a lua prima înghițitură din mâncarea insipidă.

– Nu înțeleg de ce insiști să te mai duci, a zis mama Evei. S-a oprit ca să ia o lingură de supă și a strâmbat din nas. Nu îți vor da voie să îți susții examenele de final.

– Lucrurile se vor schimba, Mamusia. Sunt sigură de asta.

– Generația voastră și optimismul ăsta, zise oftând mama Evei.

– Eva are dreptate, Faiga. Nemții nu pot menține aceste regulamente la infinit. Nu au logică.

Tatăl Evei a zâmbit, un zâmbet despre care știau cu toții că este fals.

– Mulțumesc, Tatuș.

Eva și părinții ei încă se adresau unul altuia cu termeni de alint polonezi, deși Eva, născută la Paris, nu pusese niciodată piciorul în țara natală a părinților ei.

– Cum a fost azi la muncă?

Tatăl ei și-a coborât privirea spre supa din farfurie.

– *Monsieur* Goujon nu știe cât timp mă mai poate plăti... Ochii i-au fulgerat spre Mamusia, apoi spre Eva. Am putea fi nevoiți să plecăm din Paris. Dacă îmi pierd slujba, nu vom mai avea cum să supraviețuim aici.

Eva știuse că acest moment va veni, dar tot a lovit-o ca un pumn în stomac. Dacă păraseau Parisul, nu se va mai putea întoarce niciodată la Sorbonne și nu își va lua niciodată diploma de licențiată în literatură engleză, pentru care lucrase atât de mult.

Slujba tatălui ei era în pericol de mult timp, de când începuseră germanii să îi înlăture sistematic pe evrei din societatea franceză. Reputația lui, aceea că era cel mai bun reparator de șapirografe și mașini de scris din Paris, îl salvase o vreme, deși nu mai avea voie să profeseze în birouri guvernamentale. Dar lui *monsieur* Goujon, fostul său șef, i se făcuse milă de el și îl plătea pentru muncă la negru, pe care o presta în cea mai mare parte acasă. În momentul acela erau aliniat în salon unsprezece mașini de scris în diferite etape de dezasamblare, care anunțau noaptea lungă de muncă pe care o avea în față.

Eva a inspirat adânc și a căutat în adâncul sufletului ei o rămășiță din rezervele de speranță.

– Poate ar fi mai bine dacă am pleca, Tatuś.

El a clipit de câteva ori, iar mama ei a amuțit.

– Mai bine, *stoneczko*?

Așa îi spunea tatăl ei, folosind un cuvânt care în poloneză însemna „soarele meu“, iar Eva se întreba dacă înțelegea amarnica ironie, așa cum o înțelegea ea. În definitiv, soarele nu este decât o stea galbenă.

– Să vedeți, m-am întâlnit astăzi cu Joseph Pelletier...

– Ah, Joseph! a întrerupt-o mama ei, ducându-și palmele la obraji ca o școlăriță îndrăgostită. Un băiat atât de frumos. Ți-a cerut în sfârșit o întâlnire? Mereu am sperat că voi doi vă veți căsători.

– Nu, Mamusia, nu are legătură cu asta.

Eva a schimbat priviri cu tatăl ei. Găsirea unui tânăr potrivit pentru fiica ei părea să ocupe o parte absurd de mare a gândurilor Mamusiei, de parcă nici nu s-ar fi aflat în mijlocul unui război.

– De fapt, m-a chemat ca să îmi spună ceva. A auzit un zvon că în următoarele zile vor fi arestați vreo douăzeci de mii de evrei născuți în afara Franței.

Mama Evei s-a încrunțat.

– Ridicol. Ce să faci cu douăzeci de mii dintre noi?

– Așa am spus și eu. Eva s-a uitat către tatăl ei, care nu spusese încă nimic. Tatuś?

– Este înspăimântător să auzi așa ceva, a zis el după o pauză lungă, cu vorbe molcome și măsurate. Dar Joseph pare genul care scornește povești.

– Sunt sigură că nu ai dreptate. Este un tânăr foarte plăcut, a replicat mama Evei pe loc.

– Faiga, a supărat-o pe Eva, și pentru ce? Ca să se umfle în pene, ca să îi arate că are legături? Un băiat decent nu ar simți nevoia să demonstreze nimic. Tatuś s-a întors către Eva. *Stoneczko*, eu nu vreau să ignori ce ți-a spus Joseph. Și sunt de acord că se pregătește ceva. Dar am auzit cel puțin zece zvonuri în ultima lună, iar acesta este cel mai surprinzător. Douăzeci de mii? Nu este posibil.

– Dar, Tatuś, dacă are dreptate?

În loc de răspuns, el s-a ridicat de la masă și s-a întors după câteva secunde cu o broșură printată, de mici dimensiuni. I-a întins-o Evei, care a răsfoit-o în grabă. *Luați toate măsurile pentru a vă ascunde... Luptați împotriva polițiștilor... Încercați să fugiți...*

– Ce este asta? a șoptit ea, întinzându-i-o mamei sale.

– Cineva a strecurat-o pe sub ușă ieri, a zis tatăl ei.

– De ce nu ne-ai spus? Pare un avertisment, exact cum a zis și Joseph.

El a dat încet din cap.

– Nu este primul, Eva. Germanii ne conduc și prin frică, și cu ajutorul armelor. Dacă ne ascundem de fiecare dată când circulă un anunț fals, înseamnă că au câștigat, nu crezi? Înseamnă că ne-au furat sentimentul de securitate, starea de bine. Eu nu le-o voi permite.

– Noi, oricum, nu am făcut nimic rău, a intervenit mama Evei. Suntem cetățeni utili societății.